

УДК 336.71

Гірченко Т. Д.

кандидат економічних наук, професор,
Університет банківської справи, Львів, Україна;
e-mail: td@ubs.edu.ua; ORCID ID: 0000-0003-0595-5482

Боярко І. М.

доктор економічних наук, доцент,
Університет банківської справи, Львів, Україна;
e-mail: boyarko@ukr.net, ORCID ID: 0000-0003-0915-9918

Стороженко О. О.

кандидат економічних наук, доцент,
Університет банківської справи, Львів, Україна;
e-mail: 9650120@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-8591-8202

Семенюк І. М.

аспірант,
Університет банківської справи, Львів, Україна;
e-mail: info.4cfq@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-7991-0186

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЧЕРЕЗ ЕФЕКТИВНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Анотація. Досліджено шляхи забезпечення стабільного розвитку економіки через ефективне функціонування банківського сектору. Розкрито поняття стабільного розвитку та ефективності функціонування банківської системи. Проаналізовано ключові засади макропруденційної та мікропруденційної політики і визначено основні переваги кожної з них. Охарактеризовано інструменти реалізації макропруденційної політики для забезпечення сталого розвитку економіки. Окреслено особливості застосування рейтингового оцінювання, ролі державних банків та інвестиційного банкінгу як найбільш оптимальні заходи для забезпечення економічного розвитку. Наведено перспективні цифрові технології в банківській системі функціонування, які мають довгостроковий стратегічний характер розвитку.

Підтверджено, що розвиток економіки країни залежить від багатьох факторів внутрішньої організації мікроекономічного середовища. Серед аспектів якісного підвищення конкурентоспроможності національної економіки важливою складовою є саме акцентування політики посилення ефективності діяльності на ринковий сектор. Інфраструктура ринкового і фінансового секторів складається з інструментів фінансового впливу, а також додаткових комплексних заходів, спрямованих на створення багатоканальної системи різноманітних інститутів та установ, структурованого реального фінансового сектору послуг, урахуваючи загальну стабільність банківської системи. Якість та ефективність діяльності фінансового сектору можна визначити, зокрема, за показником особливостей створення ринкових товарів і послуг, які утворюють можливість для створення ринкових відношень за оптимальними цінами.

Дійшли висновку, що останнім важливим фактором для перспективи забезпечення стабільного розвитку економіки через ефективне функціонування банківської системи є використання цифрових технологій, адже у світі відбувається стрімкий перехід від традиційної форми економіки до цифрової, тому й банківська система повинна трансформуватись до сучасних реалій із використанням актуальних інноваційних технологій.

Ключові слова: стабільний економічний розвиток, банківська система, інвестиційний банкінг, рейтингове оцінювання, макропруденційна політика.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 7; бібл.: 12.

Girchenko T.

Ph. D., Professor,
Banking University, Lviv, Ukraine;
e-mail: td@ubs.edu.ua; ORCID ID: 0000-0003-0595-5482

Boiarko I.

*Doctor of Economics, Associate Professor,
Banking University, Lviv, Ukraine;
e-mail: boyarko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0003-0915-9918*

Storozhenko O.

*Ph. D., Associate Professor,
Banking University, Lviv, Ukraine;
e-mail: 9650120@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-8591-8202*

Semeniuk I.

*graduate student,
Banking University, Lviv, Ukraine;
e-mail: info.4cfq@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-7991-0186*

ENSURING STABLE ECONOMIC DEVELOPMENT THROUGH THE EFFICIENT FUNCTIONING OF THE BANKING SECTOR

Abstract. The article explores ways to ensure stable economic development through the efficient functioning of the banking sector. The concept of stable development and efficiency of the banking system is revealed. The key principles of macroprudential and microprudential policy are analyzed and the main advantages of each of them are determined. The tools for implementing macroprudential policy to ensure sustainable economic development are described. The peculiarities of the application of rating assessment, the role of state-owned banks and investment banking as the most optimal measures to ensure economic development are outlined. Promising digital technologies in the banking system, which have a long-term strategic nature of development, are presented.

It is confirmed that the development of the country's economy depends on many factors of the internal organization of the microeconomic environment. Among the aspects of qualitatively increasing the competitiveness of the national economy, an important component is the emphasis on the policy of strengthening the efficiency of the market sector. The infrastructure of the market and financial sector consists of instruments of financial influence, as well as additional comprehensive measures aimed at creating a multi-channel system of various institutions and institutions, a structured real financial services sector given the overall stability of the banking system. The quality and efficiency of the financial sector can be determined, in particular, by the indicators of the peculiarities of the creation of market goods and services, which create an opportunity to create market relations at optimal prices.

We concluded that the last important factor for the prospect of sustainable economic development through the efficient functioning of the banking system is the use of digital technologies, because the world is rapidly transitioning from traditional to digital economy, so the banking system must be transformed into modern realities using current innovative technologies. .

Keywords: stable economic development, banking system, investment banking, rating assessment, macroprudential policy.

JEL Classification O16, O29, G21

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 7; bibl.: 12.

Вступ. Забезпечення стабільного розвитку економіки через ефективне функціонування банківського сектору є важливою ключовою проблемою у глобальному економічному середовищі, адже саме банківська система має важелі впливу для реалізації відновлювального та наростаючого економічного потенціалу країн в умовах кризових явищ. У сучасних реаліях будь-якій країні потрібна ефективна модель забезпечення роботи банківської системи, яка буде стресостійкою до внутрішніх і зовнішніх коливань та матиме змогу підтримувати економіку. Важливим напрямом забезпечення стабільного розвитку є також створення додаткових інноваційних заходів і відповідних комплексів, які можуть

оптимізувати операційні процеси. Якісним напрямом за принципами реалізації є поєднання мікропруденційної та макропруденційної політики.

Аналіз останніх досліджень і постановка завдання. Питанню забезпечення стабільного розвитку економіки через ефективне функціонування банківського сектору приділяється значна увага та робиться акцентування на пошук найбільш раціональної форми роботи банківського сектору. Значний теоретичний внесок у формування стабільного розвитку економіки завдяки налагодженому функціонуванню банківської системи, зроблено завдяки вітчизняним і зарубіжним ученим, серед яких — Б. Адамик, Т. Болгар, Т. Гірченко, Р. Дорнбуш, О. Вовчак, О. Дзюблюк, І. Д'яконова, Г. Камінські, А. Кузнєцова, В. Кротюк, В. Корнєєв, І. Лютий, Г. Мінсклі, Дж. Сінкі, В. Стельмах, С. Фішер та інші. Більшість досліджень присвячені оптимізації банківської системи на внутрішньому і на зовнішньому рівнях, пропонуються основні вектори спрямування розвитку. Тоді як питання забезпечення стабільного розвитку економіки саме завдяки раціональній політиці економічного стратегічного управління є недостатньо розкритою.

На нинішній день питання забезпечення стабільності зростання економіки відіграє значну роль у формуванні глобальних макроекономічних цілей кожної країни світу. У зв'язку зі світовою пандемією, яка негативно вплинула на темпи економічного розвитку і прискорила кризові процеси в соціально-економічному середовищі, постає необхідність пошуку ефективного і стабільного джерела регулювання фінансово-грошової системи країни. Потрібно також урахувати, що значний період часу питання стабільного розвитку економіки розглядалось з позиції неокласичної теорії, а саме: розбудова економіка базується на економічному зростанні.

Виклад основного матеріалу. В умовах науково-технічного прогресу і нових геополітичних викликів актуальності набирає теорія американського економіка Г. Дейлі, який вважає, що забезпечення стабільного економічного розвитку повинно відбуватись на основі підтримки економічного доквілля (у значенні первинного, вторинного і третинного секторів) та підвищувати ефективність функціонування цих секторів, а не збільшувати масштаби матеріальних чи інтелектуальних благ [1]. Антикризова політика держави базується на сукупності методології, що забезпечують ефективне функціонування країни, зокрема серед них можна виділити такі:

- сприяння викупу та переоцінці проблемних активів;
- таргетингове вливання капіталу;
- надання ліквідності центральним банкам;
- створення економічних умов для забезпечення поширення державних гарантій на певні види зобов'язань фінансових установ;
- розширення юридичних меж гарантування депозитів, посилення валютних інтервенцій;
- економічні коливання в напрямі грошової емісії та часткова стерилізація грошової маси, тощо.

Комплекс заходів є стратегією забезпечення антикризової політики держави на основі грошово-кредитної політики. Оскільки стабільний розвиток економіки найбільш вразливий з боку макроекономічної політики, варто формувати надійний інструмент регулювання та нагляду кредитно-грошової системи — банківського сектору. Ефективність функціонування банківського сектору надає можливості не тільки для забезпечення стабільного розвитку економіки в сучасному контексті її розвитку, а й надає заходи для створення додаткових важелів впливу на макроекономічну ситуації у світі. Першочерговими завданнями банківського сектору є такі: створення грошей та регулювання грошової маси країни; забезпечення єдиної чи варіативної моделі розподілення фінансових ресурсів, а також створення засобів забезпечення надійності і стабільності функціонування елементів банківської системи (окремих банківських установ) з метою безперервної підтримки роботи економіки.

Виконання першочергових завдань банківського сектору надає змогу підтримувати грошово-кредитну системи держави як і у кризовому стані, так і в стані економічного розвитку, що є стимулом до побудови ефективної моделі банківської системи. Цікавим теоретичним підходом є думка, що забезпечення стабільності кожної окремої банківської установи якісно вплине на розвиток фінансової системи в макроекономічному значенні.

Проте з варіативністю криз нового століття стає зрозумілим, що окремо взята банківська установа нездатна забезпечити ефективність функціонування банківської системи загалом, навіть за значної кількості успішних працюючих одиниць. Незважаючи на це, кожна окрема банківська установа являє собою каталізатор як до визначення напрямів удосконалення грошово-кредитної політики, так і руху до зміни, адже саме на основі їх функціонування можна отримати деталізовані мікроекономічні процеси роботи економіки [2].

Саме в такому контексті набуває актуальності значення макропруденційної та мікропруденційної політики, терміни яких уперше були згадані в документах Банку міжнародних розрахунків 1979 року. Більш детально про особливості, значення та відмінності між макропруденційною та мікропруденційною політикою банківського сектору зображено в *табл. 1*.

Таблиця 1

Ключові особливості макропруденційної та мікропруденційної політики банківського сектору

Особливості	Макропруденційна політика	Мікропруденційна політика
Мета	Забезпечення фінансової стабільності загалом	Передчасне запобігання можливим виникненням проблем у конкретних фінансових установах
Місія	Сприяння скорочення витрат, що пов'язані з фінансовою нестабільністю	Захист інтересів вкладників та інших інвесторів
Модель ризиків у фінансові секторі	Зовнішні ризики	Внутрішні ризики
Взаємозв'язки та загальні ризики фінансових установ	Ризики і взаємозв'язки фінансових установ є ключовими	Ризики та взаємозв'язки фінансових установ не мають значення
Підхід до пруденційних заходів	На основі моніторингу ризиків фінансового сектору загалом	На основні моніторингу ризиків кожної окремої банківської установи
Ключова спрямованість регулювання і нагляду	1) Підтримка банківських і фінансових установ великих за розміром та зі складною структурою; 2) Стан фінансового ринку; 3) Забезпечення контрциклічності	Захист конкретних фінансових інститутів

Примітка. Складено за [3].

Дані *табл. 1* свідчать про те, що макропруденційне регулювання і моніторинг — це певна структурована система заходів, що спрямована на зменшення ризиків фінансового характеру і ризику циклічності та головною метою несе підтримку фінансового сектору та грошово-кредитної політики держави. Таким чином, макропруденційна політика є основою забезпечення стабільного функціонування всього фінансового сектору, адже саме на базі готових програмних рішень, що можуть стимулювати низку економічних процесів між взаємодією об'єктів і суб'єктів економічної системи, будується ефективне функціонування банківського сектору з боку макроекономічної політики [4]. Також потрібно враховувати, що мікропруденційне політика може бути складовою макропруденційної, за умови якісної

взаємодії між ними, хоча за своєю сутністю мікропруденційна політика відповідає за забезпечення ефективної діяльності конкретної окремої банківської установи. Деякі специфічні особливості роботи банку можуть бути взяті як доктрина побудова системи банківських системи загалом, але зі специфікою конкретно взятого банку.

Макропруденційна політика за своєю специфікою передбачає низку факторів, що надає змогу банківському сектору проводити свої завдання ефективно і забезпечити стабільний розвиток економіки. Розглянемо ключові з них.

1) Створення єдиного органу, юридично відповідального за реалізацію макропруденційної політики і моніторингу.

2) Упровадження і заохочення якісних пруденційних систем заходів.

3) Забезпечення та опис базової системної стабільності на макроекономічному рівні.

4) Зменшення негативного фактору впливу системного ризику на грошово-кредитний механізм.

5) Прогнозування на основі побудови економічних моделей розвитку, циклічного розвитку фінансового сектору країни та сприяння його стабільності з мінімізацією ризиків.

На цьому етапі функціонування економік країн світу потрібно брати до уваги, що найбільш актуальними і необхідними завданнями макропруденційного регулювання в умовах кризових явищ та геополітичних викликів є такі:

1) Удосконалення системи обробки інформації та даних, а також своєчасне виявлення системного ризику та ризику циклічності. Створення якісної резервної стратегії за кризових сценаріїв грошово-кредитної політики.

2) Побудова варіативної методології ідентифікації ризику, його аналізу та прогнозування на основі статистичного збору інформації на попередньому етапі.

3) Зібрати комплекс дієвих інструментів і комплексних заходів пруденційних інструментів на основі вже наявної моделі банківського сектору та простимулювати його на основі цих заходів до підвищення ефективності роботи.

4) Визначити єдиний механізм оцінки ефективності набору інструментів, а також методології, що є актуальними до використання, створення системи відбору, тощо.

У фінансовій практиці світової економіки сформувались базові три моделі інституційної організації макропруденційних заходів і методики нагляду:

1. У фінансовій структурі головного фінансового регулятора існує формування, що несе відповідальність за якість упровадження і розроблення цієї політики.

2. Цей орган функціонує при центральному банку країни, але ключове рішення ухвалюється лише з урахуванням побажань і рекомендацій цього комітету.

3. Повноцінно окремий орган, що функціонує поза межами центрального банку.

З боку ефективності формування такого органу і забезпечення якості його діяльності є індивідуальний для кожної грошово-кредитної політики країни, проте за першою і третьою моделями є найбільш незалежними та мають реальну сферу впливу, що може забезпечити ефективність роботи банківського сектору в короткостроковій перспективі та стабілізацію економіки в довгостроковій.

Для підтримки сталого розвитку економіки потрібно використовувати якісну політику грошово-кредитного регулювання на базі ефективного функціонування банківського сектору. Найбільш характерною формою реалізацією забезпечення цих процесів є використання спеціалізованих фінансових інструментів макропруденційної політики, адже саме на основі її забезпечення можна створити комплексну модель не тільки підтримки діяльності банківської установи і забезпечення розвитку економіки, але й утворити антикризову модель фінансової поведінки за глобальних викликів [5]. Експерти «Групи Тридцяти» створили якісний комплекс фінансових інструментів, що може бути використаний на нинішній день при веденні ефективної підтримки банківського сектору з реальними умовами розвитку науково-технічного прогресу та факторів цифровізації глобальної економіки. Більш детально про класифікацію інструментів макропруденційної

політики за підходом «Групи Тридцяти» і Комітету з глобальної фінансової стабільності зображено в *табл. 2 і 3*.

Таблиця 2

Класифікація інструментів макропруденційної політики за методикою експертів «Групи Тридцяти»

Об'єкт регулювання	Інструмент
Кредитна експансія	Динамічний норматив співвідношення загального обсягу кредиту до вартості застави
Лeverидж	Контрциклічний буфер капіталу. Проведення стрес-тестування для оцінки достатності капіталу. Коефіцієнт валового лeverиджу. Підвищений коефіцієнт зауваження ризику у нормативі достатності капіталу по торговому портфелю цінних паперів.
Ліквідність	Додатковий буфер ліквідності. Норматив співвідношення довгострокових активів і довгострокових зобов'язань. Норматив співвідношення короткострокових активів і короткострокових зобов'язань.

Примітка. Складено за [6].

Таблиця 3

Класифікація інструментів макропруденційної політики, що рекомендовані Комітетом з глобальної фінансової стабільності

Межа нестабільності	Банк	
	Структура балансу	Кредитні вимоги
Фінансовий лeverидж	Норматив достатності капіталу, коефіцієнти зважування ризику, норми резервування на можливі втрати	Обмеження максимального співвідношення суми кредиту і забезпечення за ним, обмеження максимального співвідношення процентних виплат і доходу позичальника
Ризик ліквідності і ринковий ризик	Нормування ліквідності, обмеження щодо валютного кредитування, обмеження незбігу термінів вимог і зобов'язань, обмеження валютної позиції	Правила оцінки вартості фінансових інструментів
Взаємозалежність гравців ринку	Ліміти ризику концентрації, додаткові вимоги до капіталу, вимоги до дочірніх структур	

Примітка. Складено за [7].

Таким чином, на основі даних *табл. 2 та 3* можна створити ефективну модель функціонування банківського сектору, що забезпечить стабільний розвиток національної економіки. Варто виділити особливості проведення стрес-тестування не тільки для конкретної банківської установи, а й для банківського сектору загалом, такий підхід покаже повноцінну картину готовності банківської системи до кризи і можливість до гнучкого управління грошово-кредитною політикою.

Отже, на цьому етапі сучасного економічного розвитку стабільність економіки будь-якої країни світу повинна базуватись за підходом підтримки ефективності роботи усіх трьох секторів економіки з лімітованим економічним зростанням, виключаючи масштабність.

Окрім того, найбільш якісною базою забезпечення стабільної економіки є ефективне функціонування банківського сектору, структура діяльності якого повинна бути оптимізована за ключовими принципами макропруденційної та мікропруденційної політики з використанням рекомендованих фінансових інструментів.

Розвиток економіки країни залежить від багатьох факторів внутрішньої організації мікроекономічного середовища. Серед аспектів якісного підвищення конкурентоспроможності національної економіки важливою складовою є саме акцентування політики посилення ефективності діяльності на ринковий сектор. Інфраструктура ринкового і фінансового секторів складається з інструментів фінансового впливу, а також додаткових комплексних заходів, спрямованих на створення багатоканальної системи різноманітних інститутів та установ, структурованого реального фінансового сектору послуг, урахуваючи банківську систему і загальну стабільність банківської системи. Якість та ефективність діяльності фінансового сектору можна визначити, зокрема, за показником особливостей створення ринкових товарів і послуг, які залучені від фізичних чи юридичних осіб та утворюють можливість для створення ринкових відношень за оптимальними цінами [8]. Також варто враховувати, що фінансовий сектор використовує, перш за все, саме ті продукти та послуги, що потребують клієнти, експлуатуючи при цьому диверсифіковані канали збуту, а саме: цифрові канали, ринок банківських послуг і продуктів, фондові ринки, фінансові ринки, зокрема венчурний капітал, тощо.

Для конкретизації ефективності функціонування банківської системи відповідно до конкурентоспроможності економіки використовують різноманітні показники для загальної оцінки системи, що може значно відрізнитись від типу та особливостей макроекономічної політики держави. Наведемо найбільш характерні показники, що використовується для оцінки: чиста процентна маржа банківських установ, чистий спред, частка непроцентних доходів у загальних доходах, використання операційних витрат до сукупних активів, а також сукупність індексів оцінки капіталу та фінансової ефективності.

Для оцінки ж стабільності банківської системи, на відміну від конкурентоспроможності до економіки, використовують такі індикатори: Z-значення прогнозування банкрутства фінансових установ, різноманітні нормативи достатності регулятивного капіталу, а також сукупність наборів показників якості активів, ліквідності, платоспроможності тощо [9]. За допомогою наявних показників можливо оцінити ризик функціонування банківської системи як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівнях, адже саме завдяки динамічному індикатору ліквідності, індексу банківському ризику можна оцінити ступінь поглинення банківських збитків і здатність протистояти кризовим явищам.

Попри те, що банківські установи в сукупності можуть утворювати джерело стабілізації економіки країни, загальна ефективність банківських системи в першочерговому значенні має виконати дві функції: перша — посередницька, друга — платіжна. Виконуючи посередницьку функцію, банківська установа має на меті отримання максимального або ж оптимального прибутку відповідно до допустимого ризику. Фактично банківська установа повинна якісно підходити до методики оцінки посередницької функції та намагатися забезпечити ефективність своєї діяльності шляхом аналізу раціональності вкладення залучених коштів у надані кредити, які повинні повернутись, крім того, банківській установі потрібно проводити свою діяльність з вигідним рівнем ліквідності, чистого процентного доходу, а також забезпечення платоспроможності для покриття видатків на здійснення операцій і формування доходу від діяльності.

У цьому контексті такий підхід буде актуальним для будь-якої банківської установи, проте потрібно враховувати, що банківське кредитування має не тільки формувати дохід конкретного банку, а й підтримувати функціонування економічної системи на різних рівнях секторів економіки і сприяти стабільності та зміцненню економіки країни.

Саме в такому разі посилюється значення раціональності проведення політики центрального банку в кризовий і посткризовий період, адже саме на основі впровадження та регулювання банківської діяльності можна якісно вплинути на внутрішній економічний

клімат країни [7]. Зокрема, головною ціллю будь-якого центрального банку залишається ефективне регулювання грошово-кредитної політики з боку балансування попиту і пропозиції грошей, проведення якісної монетарної політики з метою зміцнення національної валюти, а також виявлення і створення умов для саморегулювання банківського ринку послуг та продуктів.

Найбільш характерна форма проведення політики центрального банку в умовах кризових явищ, економічного спаду, геополітичних викликів тощо — забезпечення економічного розвитку, стримування нарощування темпів інфляції та безробіття.

Ефективне функціонування банківської системи може спричинити посилення конкурентоспроможності національної економіки, проте не з усіх позицій, адже за загальними показниками національну економіку в системі світового господарства оцінюють за різноманітними показниками, такими як моніторинг бізнес-клімату, особливостей рівня економічної свободи, якості та ефективності державного управління, ступеня глобалізації економіки, рівня розвитку людського потенціалу і додаткових чинників формування якісного економічного клімату, що можливо порівняти з економіками інших країн.

Окрім забезпечення фінансового сектору, банківський сектор може частково нести відповідальність за соціально-економічно середовище країни, а також соціальну відповідальність. Питання соціальної відповідальності банківських установ на корпоративному рівні пов'язане з багатьма напрямками та політикою держави. Зокрема, останні часом набувають популярності рухи екологічного характеру для стимулювання фінансування відповідних проєктів, утворення додаткових інвестиційних проєктів з боку держави з метою отримання фінансування від банківських системи з високою соціальною відповідальністю [1].

На основі характерної для банку діяльності в розвинених країнах світу також існують свої особливості взаємодії між комерційною структурою і клієнтами. Наприклад, у Великобританії існує спеціалізований кодекс кредитування «Правила ведення бізнесу», що стимулює поліпшення відносин між позичальником і кредитором та утворення довгострокових відносин. У Німеччині діє документ Асоціації приватних комерційних банків, які діють за схожим документом, як і у Великобританії, та стимулюють до поширення довгострокових відносин між банківською установою, фізичною та юридичною особами.

Такий підхід толерантної соціалізації банківських установ до роботи з клієнтами має довгостроковий характер ефективності посилення економіки, адже саме на основі довіри до банків, поширення якості продуктів і послуг на усіх етапах функціонування людини можна згодом помітити ключові показники результатів діяльності такої політики.

На нинішній день поширеною практикою є утворення надійного регулятора грошово-кредитної системи саме через банківську систему, а у зв'язку з цим набуває актуальність оцінки надійності банківської установи через відповідно рейтингову систему, яка може визначити комплексний підхід як до оцінки ефективності окремого кожного банку, так і у глобальному середовищі — банківської системи загалом.

На основі цього твердження визначимо, що рейтингова оцінка надійності банків — комплексний підхід до ідентифікації фінансового стану, його аналізу, прогнозування подальшої діяльності та створення системи фінансових коефіцієнтів [10].

У сучасному світі існує значна кількість систем нагляду та оцінки ризиків, адже саме на їх основі можна побудувати аналітичну модель, що надає змогу отримати повноцінну картину діяльності окремого банку, виявити слабкі сторони та створити якісні умови для розвитку. Ураховуючи ці показники, варто проаналізувати найбільш типові системи нагляду серед розвинених країн світу, що більш детально зображено в *табл. 4*.

Система оцінки ризиків і раннього реагування у країнах світу

Країна, наглядовий орган	Система нагляду	Показники	Тип систем
Франція, Банківська комісія	ORAP	Поділяються на п'ять груп: 1) пруденційні коефіцієнти (аналіз капіталу, ліквідності тощо); 2) коефіцієнти балансової та позабалансової діяльності; 3) показники безнадійної заборгованості, якості активів; 4) ринкові ризики; 5) коефіцієнти, що характеризують доходи	Дистанційна рейтингова система
	SAABA	Складається з трьох модулів: 1) оцінюють якість кредитного портфеля; 2) аналізують фінансовий стан власників акцій банку та їхню спроможність підтримувати банк у разі виникнення фінансових труднощів; 3) проводять діагностику якості менеджменту банку, внутрішнього аудиту та ліквідності	Система раннього реагування — очікувані збитки
Німеччина, Федеральне відомство з контролю над банками	BAKIS	Складається із 47 показників, із яких: 19 — характеризують кредитний ризик і платоспроможність; 16 — оцінюють ринковий ризик; 2 — відносять до ринкових ризиків; 10 — оцінюють прибутковність банку	Система фінансових коефіцієнтів та аналізу окремих груп банків
Італія, Банк Італії	PATROL	Розраховують п'ять компонентів: 1) достатність капіталу; 2) прибутковність; 3) якість кредитів; 4) організація; 5) ліквідність	Дистанційна рейтингова система
Нідерланди, Банк Нідерландів	RAST	RAST містить такі блоки: 1) фінансовий аналіз банку на основі офіційної статистичної звітності та даних перевірок; 2) розмежування банківської установи за управлінськими підрозділами і видами діяльності; 3) оцінка ризиків на рівні підрозділів; агрегування показників і складання звітів	Комплексна система для оцінки ризиків
Великобританія, Відомство з фінансової політики	RATE	Система RATE включає такі блоки: 1) оцінка ризику; 2) інструменти нагляду; 3) оцінка ефективності застосування інструментів нагляду	Комплексна система оцінки банківських ризиків
США, Федеральна резервна система	CAMELS	Система CAMELS оцінює ризики та визначає рейтингові оцінки за п'ятьма компонентами: 1) достатність капіталу (C); 2) якість активів (A); 3) менеджмент (M); 4) надходження (E); 5) ліквідність (L)	Система рейтингів на базі інспекційних перевірок на місцях

Примітка. Складено за [1].

Характеристика систем нагляду *табл. 4* свідчить про те, що потрібно враховувати особливості формування рейтингу оцінки щодо саме фінансової діяльності банківських

установ. Для прикладу, якщо взяти систему PATROL (Італія), для даних аналізу беруть такі п'ять компонентів: достатність капіталу, прибутковість, якість кредитів, організація, ліквідність. Саме на їхній основі них можна зробити якісний висновок щодо формування ефективності та успішності діяльності банківської установи, адже такий підхід якомога ширше розкриє діяльність кожного банку і створить єдину методологію для органу регулювання впровадження рекомендацій.

Досить глибокою системою рейтингу оцінки надійності банківської установи, що може впливати на стабільність економіки в перспективі, є CAMELS. Система використовує змішану систему оцінки, де до уваги беруть як фінансові показники, так і загальну якість управління банківської установи. Для прикладу, у цій системі використовується оцінка за такими компонентами: достатність капіталу, якість активів, менеджмент, надходження і ліквідність.

Таким чином, можна зробити висновок, що країни з розвинутою економікою, які вирішили використовувати банківську систему як джерело підтримки стабільності розвитку економіки, повинні широко впроваджувати системи рейтингової оцінки банківської діяльності. Такий підхід сприяє мінімізації ризиків при здійсненні операційної діяльності, а також виявлення слабких сторін банківських установ і системи на рівні тестування [11]. Варто також урахувати роль центрального банку, який за наявності кризових чи негативних економічних явищ здатен до раціональної діяльності та регулювання банківських функцій у напрямі стабілізації. Важливою особливістю в розвинених країнах є сприяння соціальній та корпоративній соціальній відповідальності банківських установ і заохочення до фінансування соціально-економічних інвестиційних проєктів від держави. Саме в такому напрямі можна створити досить ефективний соціально-економічний механізм економічної стабільності через банківську систему, адже цей підхід забезпечує зростання соціального добробуту та благополуччя.

Світовий досвід посилення ролі державних банківських установ та надання їм додаткових регулятивних та наглядових функцій свідчить про необхідність економічного зростання та стабілізації економічного середовища.

Загалом, частка державних банківських установ у розвинених країнах не перевищує 5—10 %, проте їхня діяльність необхідна з боку підтримки фінансового сектору держави та основними функціями є забезпечення доступу фінансових послуг, здійснення фінансування для найбільш потребуючих учасників економічної системи: малого і середнього бізнесу, соціальні інвестиційні проєкти [2].

Відсутність фінансової пропозиції з банківського сектору створює необхідність для пошуку додаткових інструментів вищезазначених сфер, саме тому з боку підтримки економіки державні банківські установи відіграють найбільш надійну роль.

Традиційно класифікують декілька видів державних банківських установ, а саме: державні банки розвитку, спеціалізовані інститути фінансового розвитку та державні комерційні банки. Залежно від специфіки їх фінансування — депозитні чи недепозитні, та завдань їх утворення. За своїми функціями кожна з цих категорій повинна виконувати такі:

- 1) державні банки розвитку повинні виконувати чітко поставлені урядом і державою відповідно до стратегічної мети;
- 2) спеціалізовані інститути фінансового розвитку для вирішення, перш за все, інвестиційних питань та напрямів фінансування;
- 3) державні комерційні банки включають депозитні інститути, які не беруть участі в реалізації економічних завдань для підтримки економічної політики, проте ключова діяльність спрямована на максимізацію прибутку.

Ураховуючи варіативність спрямування державних банків розвитку, розглянемо найбільш характерні з них у розвинених країнах світу. Детальніше зображено в *табл. 5*.

Характеристика державних банків розвинених країн світу та їхніх цілей

Назва банку	Місія	Напрями фінансування	Джерела фінансування
KfW (Німеччина, 1948)	Підтримка внутрішнього ринку, міжнародної торгівлі, сприяння країнам, що розвиваються	Фінансування розвитку інфраструктури, малого і середнього бізнесу, іпотечне кредитування, екологічні проекти, експортне та проектне фінансування	Переважна частина – облігації банку, гарантовані урядом.
Finnvera (Фінляндія, 1999)	Сприяння малому та середньому бізнесу, експорту, регіональній політиці держави	Кредити, кредитні гарантії, венчурні інвестиції, експортні кредитні гарантії та інші послуги, пов'язані з фінансуванням експорту	Основна частина – випуск нот, що гарантуються державою.
Bank Gospodarstwa Krajowego (Польща, 1924)	Підтримка економічних і соціальних програм уряду на національному та регіональному рівні	Довгострокове фінансування інвестиційних проектів, підтримка експорту, реалізація програм розвитку інфраструктури (транспортної, комунальної, екологічної); фінансування органів територіального управління, закладів охорони здоров'я; житлове фінансування	Урядові фонди, сформовані в тому числі за рахунок фінансування з фондів ЄС; емісія облігацій, гарантованих урядом
Slovak Guarantee and Development Bank (Словаччина, 1991)	Сприяння розвитку підприємництва відповідно до національної економічної політики	Гарантії для стартапів, кредити та гарантії для малого, середнього бізнесу, кредити с/г підприємствам, фінансування місцевих органів влади, реновації житла	Фонди ЄС, підтримка банку розвитку Німеччини KfW та банку СЕВ та ін.

Примітка. Складено за [9].

Виходячи з даних *табл. 5*, можна зробити висновок, що найбільш важливим завданням розвинених банківських установ є підтримка різних векторів економіки, а саме: стабілізація експортного потенціалу країни, стимулювання розвитку різних видів підприємництва та інновацій, а також фінансування додаткової інфраструктури, що може сприяти конкурентоспроможності економіки через упровадження інноваційних стратегій та технологій.

Державні банківські установи створюють додаткові важелі ефективності функціонування банківського сектору і як наслідок — забезпечення стабільного розвитку економіки. Зростання економіки відбувається через можливість спрямування фінансових потоків у необхідні галузі та утворення довгострокового економічного зростання [8]. Попри це, загальна кількість державних банківських установ повинна бути лімітована, та банківська система може функціонувати на основі корпоративного сектору, проте для країн з економікою, що тільки розвивається, роль державних банківських установ є вагомою.

Будь-яка країна, яка хоче мати стабільно зростаючий економічний розвиток, потребує здійснення операцій у сфері інвестування, що досить ефективно реалізуються через банківську систему. Питання інвестиційного банкінгу є важливою умовою ефективності налагодження економічного розвитку через банківську систему, адже саме на основі цього процесу будуються сприятливі умови для поліпшення умов соціуму, створення додаткових інвестиційних проектів та поліпшення загального соціально-економічного становища країни [10]. Окрім того, банківський інвестиційний банкінг є корисним з боку фінансової безпеки, оскільки в сучасних умовах фінансової кризи та світової пандемії фінансові системи потребують надійного захисту, тому інвестиційний банкінг може бути одним з чинників забезпечення безперебійного функціонування фінансового механізму.

У країнах, які побудували свою банківську систему за універсальною моделлю, діють спеціалізовані банківські інститути: приватні та державні кредитні з визначеними обов'язками та комплексних набором заходів. Здебільшого, вони задіяні одразу в різних галузях економіки країни, що становлять як першочергове, так і другорядне значення. У класичному розумінні інвестиційної банківської діяльності вона здійснюється на базі пропонуваніх інвестиційних продуктів та за способом організації.

Моделі інвестиційного банкінгу за спектром пропонуваніх інвестиційних продуктів:

1. Інтеграційна. 2. Класична. 3. Змішана.

За способом організації:

1. Універсальна. 2. Спеціалізована. 3. Пайова.

Більш детально про особливості та країни реалізації цих моделей зображено в *табл. 6*.

Таблиця 6

Характеристика моделей інвестиційного банкінгу в розвинених країнах

Назва моделі	Характерні особливості	Країна
За спектром пропонуваніх інвестиційних продуктів		
Інтеграційна	– переважання кредитної форми фінансування інвестиційних проєктів; – значні обсяги інвестування банками коштів у корпоративні облігації; – наявність у власності банків значних пакетів акцій корпорацій що свідчить про поглиблення інтеграції банківського і реального секторів економіки	Японія, Франція
Класична	– широке розповсюдження таких банківських продуктів, як андеррайтинг, послуги зі злиття і поглинання компаній та інвестиційного консалтингу, а також послуг з управління інвестиційними портфелями клієнтів; – широка мережа пенсійних та інвестиційних фондів при банківських установах; – основна увага банків концентрується на обслуговуванні інвестиційної діяльності клієнтів, а не на її фінансуванні	США
Змішана	поєднання ознак інтеграційної і класичної моделей	Австрія, Бельгія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія
За способом організації		
Універсальна	широка участь універсальних комерційних банків у фінансуванні інвестиційних проєктів та обслуговуванні інвестиційної діяльності своїх клієнтів	Німеччина
Спеціалізована	– головним джерелом фінансування є кошти спеціалізованих інвестиційних банків державної форми власності; – наявність значного спектра спеціальних програм щодо підтримки розширення бізнесу, особливо малого, та відповідних інвестиційних стимулів; – обслуговування інвестиційної діяльності клієнтів за «класичним» принципом здійснюють переважно універсальні банки	Великобританія, Італія, Китай, Болгарія, Чехія, Угорщина, Сінгапур
Пайова	– заборона на використання активів і пасивів з фіксованими процентними ставками; – розвиток пайового фінансування інвестиційних проєктів; – банки-кредитори переважно виступають у ролі співвласників своїх позичальників	Саудівська Аравія, Іран, Пакистан, Кувейт, ОАЄ

Примітка. Складено за [12].

Дані *табл. 6* свідчать про широке застосування комплексів наявних моделей для фокусування наявних фінансових ресурсів на найбільш важливі галузі економіки, а також спрямування фінансових потоків банківської системи для забезпечення захищеності фінансового сектору. Потрібно також урахувати, що інвестиційний банкінг є актуальним для будь-якої країни, проте для кожної потрібен свій універсальний підхід залежно від особливостей побудови економіки та організації фінансового сектору.

Додатковим важливим фактором забезпечення стабільного розвитку економіки через ефективне функціонування банківського сектору є використання цифрових технологій, адже на цьому етапі розвитку світової економічної системи відбувається швидкі процеси цифровізації на основі інноваційних технологій. У зв'язку з цим банківська система повинна трансформуватись у потужний модернізований фінансовий механізм підтримки соціально-економічних взаємовідносин [3].

Для того, щоб побудувати ефективну модель цифрової банківської системи, потрібно акцентувати розвиток відповідної інфраструктури, а також приділити увагу найбільш ключовим та актуальним цифровим технологіям, які можуть бути використані для діяльності банківської системи та її середовища загалом. Найбільш актуальні цифрові технології для ефективності функціонування банківського сектору економіки зображено в *табл. 7*.

Таблиця 7

Актуальні цифрові технології для банківської системи

Вид фінансової інновації	Назва фінансової інновації	Сутність фінансової інновації
Технологічна	Модернізація банківських відділень	Створення мережі відділень із мінімальною кількістю співробітників у рамках концепції « <i>the self-service economy</i> » (економіки самообслуговування)
Технологічна	Безконтактні технології та мобільні платежі	Здійснення певних банківських операцій (управління рахунками, відкриття депозитів, переказ грошей з картки на картку, оплата товарів на касі) за допомогою мобільних пристроїв, соціальних мереж та NFC-технологій (технологій бездротового високочастотного зв'язку)
Технологічна	Криптехнології	Миттєва ідентифікація клієнта за допомогою селфі, систем розпізнавання мови та електронного підпису
Інновація у бізнес-процесах	Big Data	Використання великого масиву даних про клієнтів банку (особисті дані, записи розмов, витяги за витратами, фотографії, геодані, соціальні мережі) задля поліпшення клієнтського сервісу та формування правильного іміджу серед клієнтів
Інновація у бізнес-процесах	BPM та QlikView системи	Об'єднання всіх інновацій, що орієнтовані на клієнтів в єдиний бізнес-процес на основі систем нового покоління
Інновація у бізнес-процесах	«Творчий банкінг»	Розподіл відповідальності за розвиток бізнесу корпоративного клієнта між банком і підприємством та в їхній творчій спільній роботі зі створення взаємних цінностей
Продуктові депозитні інновації	Структуровані або індексовані депозити	Депозити, які прив'язані до вартості певного фінансового інструменту і дають змогу вкладникові отримати дохід у формі відсотків за депозитом і додаткову вигоду від вартості будь-якого фінансового інструменту
Продуктові депозитні інновації	Комбіновані депозити	Депозити, які являють собою комбінацію вкладних рахунків і програм страхування
Продуктові депозитні інновації	Мультивалютні вклади	Депозити, які передбачають зберігання коштів у різних валютах

Примітка. Складено на основі [11].

На основі запропонованих технологій в *табл. 7* можна зробити висновок, що для підтримки майбутньої економіки будь-якої країни необхідно стимулювати розвиток цифрових технологій і впроваджувати їх у банківську діяльність. Найбільш необхідними серед вищезапропонованих є: BigData, комбіновані депозити, криптотехнології, мультивалютні вклади і безконтактні технології.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що забезпечення стабільного розвитку економіки завдяки банківському секторові буде можливим також за допомогою посилення наглядового і регулятивного впливу державних банківських установ для країн, що розвиваються, адже саме на основі здійснення їхньої діяльності можна досягти фінансових цілей економічно-політичного вектора розвитку. Окрім того, інвестиційний банкінг є потужним механізмом реалізації фінансових проєктів та підтримки тих галузей економіки, які це найбільше потребують. Інвестиційний банкінг за своєю формою є досить різноманітним, проте будь-яка розвинена країна має свою власну структуру діяльності інвестиційного банкігу. Останнім важливим фактором для перспективи забезпечення стабільного розвитку економіки через ефективне функціонування банківської системи є використання цифрових технологій, адже у світі відбувається стрімкий перехід від традиційної форми економіки до цифрової, тому й банківська система повинна трансформуватись до сучасних реалій із використанням актуальних інноваційних технологій.

Література

1. Vasiljeva T., Stadnyk A. Innovative Approaches to Evaluation of Concentration of the Banking System as a Basis of Improving the State Crisis Management. *Marketing and Management of Innovations*. 2019. № 1. P. 302—313.
  2. Карчева Г. Т. Проблеми забезпечення фінансової стійкості банківської системи України в умовах макроекономічної нестабільності. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2016. Т. 21. Вип. 5. С. 146—149.
  3. Швець В. Я., Єфремова Н. Ф., Чічкань О. І. Гроші та кредит. Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2015. 301 с.
  4. Миненко Л. М. Трансформація підходів до оцінки ризику банківської ліквідності. *Ефективна економіка*. 2020. № 1.
  5. Вдовенко Л. О. Рефінансування як механізм підтримки стабільності банківської системи. *Економіка. Фінанси. Менеджмент. Актуальні питання науки і практики*. 2018. № 2. С. 8—14.
  6. Лобачева І. Ф. Діагностика фінансового стану банківських установ в сучасних умовах. *Інноваційна економіка*. 2015. № 3 (58). С. 223—227.
  7. Коваленко В. В. Трансформаційні напрями розвитку банківської системи України. *Економічний форум*. 2015. № 2. С. 286—295.
  8. Холодна Ю. Є., Рац О. М. Банківська система : навчальний посібник. Харків, 2013. 315 с.
  9. Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України / за ред. Г.Т. Карчевої. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. 276 с.
  10. Ishmael T, Venancio T., Isaac, S. D. and Widins, S. Working capital management and financial performance of UK firm: A contingency approach. *International Journal of Banking, Accounting and Finance*. 2018. № 1 (2). P. 31—44.
  11. Карчева Г. Т. Ефективність функціонування та перспективи розвитку банківської системи України. Київ: НАН України ; Інститут економіки та прогнозування, 2012. 520 с.
  12. Гірченко Т. Д. Дослідження впливу іноземного капіталу на конкурентоспроможність вітчизняних банків. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2014. Вип. 1 (16). С. 44—52.
- Статтю рекомендовано до друку 29.08.2021* © Гірченко Т. Д., Боярко І. М., Стороженко О. О., Семенюк І. М.

References

1. Vasiljeva, T., & Stadnyk, A. (2019). Innovative Approaches to Evaluation of Concentration of the Banking System as a Basis of Improving the State Crisis Management. *Marketing and Management of Innovations*, 1, 302—313.
2. Karcheva, H. T. (2016). Problemy zabezpechennia finansovoi stiiikosti bankivskoi systemy Ukrainy v umovakh makroekonomichnoi nestabilnosti [Problems of ensuring the financial stability of the banking system of Ukraine in conditions of macroeconomic instability.] *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomika — Bulletin of Odessa National University. Economy*, 21 (5), 146—149 [in Ukrainian].
3. Shvets, V. Ia., Yefremova, N. F., & Chichkan, O. I. (2015). *Hroshi ta kredyt [Money and credit]*. Dniprodzerzhynsk: DDTU [in Ukrainian].
4. Mynenko, L. M. (2020). Transformatsiia pidkhodiv do otsinky ryzyku bankivskoi likvidnosti [Transformation of approaches to bank liquidity risk assessment]. *Efektivna ekonomika — Efficient economy*, 1 [in Ukrainian].
5. Vdovenko, L. O. (2018). Problemy zabezpechennia finansovoi stiiikosti bankivskoi systemy Ukrainy v umovakh makroekonomichnoi nestabilnosti [Refinancing as a mechanism to maintain the stability of the banking system]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment. Aktualni pytannia nauky i praktyky — Economy. Finances. Management. Current issues of science and practice*, 2, 8—14 [in Ukrainian].
6. Lobacheva, I. F. (2015). Diahnostyka finansovoho stanu bankivskykh ustanov v suchasnykh umovakh [Diagnosis of the financial condition of banking institutions in modern conditions]. *Innovatsiina ekonomika — Innovative economy*, 3 (58), 223—227 [in Ukrainian].
7. Kovalenko, V. V. (2015). Transformatsiini napriamy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy [Transformational directions of development of the banking system of Ukraine]. *Ekonomichniyi forum — Economic forum*, 2, 286—295 [in Ukrainian].

8. Kholodna, Yu. Ie., & Rats, O. M. (2013). *Bankivska systema [Banking system]*. Kharkiv [in Ukrainian].
  9. Karcheva, H. T. (Ed.) (2016). *Efektivnist ta konkurentospromozhnist bankivskoi systemy Ukrainy [Efficiency and competitiveness of the banking system of Ukraine]*. Kyiv: DVNZ «Universytet bankivskoi spravy» [in Ukrainian].
  10. Ishmael, T., Venancio, T., Isaac, S. D. & Widins, S. (2018). Working capital management and financial performance of UK firm: A contingency approach. *International Journal of Banking, Accounting and Finance*, 1 (2), 31—44.
  11. Karcheva, H. T. (2012). *Efektivnist funkcionuvannia ta perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy [Efficiency of functioning and prospects of development of the banking system of Ukraine]*. Kyiv: NAN Ukrainy; Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia [in Ukrainian].
  12. Hirchenko, T. D. (2014). Doslidzhennia vplyvu inozemnoho kapitalu na konkurentospromozhnist vitchyznianskykh bankiv [Study of the impact of foreign capital on the competitiveness of domestic banks]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky — Financial and credit activities: problems of theory and practice*, 1 (16), 44—52 [in Ukrainian].
- The article is recommended for printing 29.08.2021* © Girchenko T., Boiarko I., Storozhenko O., Semeniuk I.